

Svarbu tikrovę paversti svajone
ir svajonę paversti tikrove.

Marija Kiuri

I

NEUŽMIRŠTUOLĒ ANT
BALTO ŠILKO

1

Kūdikis

Paryžiaus priemiestis So,
1926 m. spalio 8 d.

Oras malonus, jokie vėjelio. Juodasis strazdas ant kapinių tvoros traukia vakaro giesmę, netoliese gaikščioja kūdikis. Ilgi nutįsę kiparisų šešėliai siekia kone aptvarą, o azalijų krūmas temdo kapo kauburėlį, prie kurio stovi mažutė žilaplaukė moteris. Ant juodos suknius užsimetusi tamsų vasarinį palatą, galvą pridengusi juodos taftos skrybėlaite.

– Mums iš tiesų pasisekė, Pjerai, – murma moteris. – Nepatikėsi, koks šiomet malonus ruduo. Spalio saulė tiesiog palaima sielai, – pavargusi šypsena nušviečia blyškias lūpas. – Geresnio laiko Irenos ir Frederiko „didžiajai dienai“ nė nesugalvotum.

Čia, už azalijų krūmo, jos nemato kapinių lankytojai, čia ji gali kalbėti nesibaimindama, kad koks nors prašalaitis nustebeš raukysis. Balti ciklamenai ant kapo atrodo pilkšvesni azalijų šešėlyje, užtat aukšti geltonų rožių kerai prie paminklo sutviska aukso geltoniu, kai pro lapiją įsismelkia saulės spindulys. Kūdikis nesiliauja gaikščioti. Plonyčiu balseliu, turbūt mažutėlis, pagalvoja moteris.

Staiga kažkas sušlama ir sušnara, tarsi už antkapių kas nors būtų šliūkštelėjęs kubilą vandens ant šeivamedžių krūmo, tas

net linguoja nuo čirškiančių žvirblių antskrydžio. Tarsi staigus vėjo šuoras juos būtų atpūtęs ant rudenėjančio krūmo ir išbars-
tęs žolėje rausvus ir gelsvus lapus. Moteris pakreipia galvą ir ku-
rį laiką klausosi plunksnuočių šurmulio.

Atplasnėja peteliškė, leidžiasi žemyn ir tupia ant rožių krū-
mo prie paminklo.

– Citrinukas! – išsprūsta moteriai. – Citrinukas spalį – tau patiktų, Pjerai!

Peteliškė skraido nuo vieno žiedo prie kito, paskui nupleve-
na virš trijų vardų ant paminklo plokštės ir galiausiai nutupia
ant dviejų paskutinių mirties datos skaitmenų šalia žemiausiai
išrėžto vardo. Moteris žiūri į peteliškę, žiūri į tuos skaitmenis ir
mena anuos metus, aną juodą dieną ir aną karčią valandą. Šird-
gėla sugniaužia gerklę.

Bet jau kitą akimirką krūpteli, atsitiesia ir du kartus suploja
delnais. Paukščių čirškėjimas nuščiūva, krūmai linguoja, šlama
žvirblių būriui pakilus nuo šėivamedžio ir purptelėjus ant mūro
sienos. Bet citrinukas tebetupi ant mirties datos tai išskleisda-
mas, tai suskleisdamas geltonus sparnelius.

– Taigi rytoj, – sako moteris gedulo rūbais ir atsikvepia. – Tai
bus rytoj, Pjerai, – mūsų vyresnėlė išteka. Ir tavęs ten nebus, –
murmėjimas gęsta jos lūpose, dabar ji išgali tik dūsauti ir kuždė-
ti. – Kaip trokštu, kad būtų kitaip.

Dar kartą atsidūsta pradėdama pasakojimą: apie kuklų suža-
dėtinių pasirengimą tuoktuvėms; apie nedidelę šįvakar planuo-
jamą šventę; apie Ireną, kuriai ta „didžioji diena“, priešingai nei
jos motinai, regis, visai neatrodo svarbi. Pradžioje kuždėdama,
paskui murmėdama galop prašneka ir apie būsimą žentą.

– Ponas Frederikas Žolio, – kalba tęsdama kiekvieną skie-
menį, tarsi skiemenuotų neįprastą pavadinimą naujo elemento,
kurį baudžiasi atrasti jos konkurentas ir dėl kurio egzistavimo

ji gerokai abejojanti. – Frederikas – ar kada nors į poną Žolio galėsiu laisvai kreiptis vardu? Gal net tujinti?

Moteris palenkia galvą prie peties, tarsi klausytusi kažkieno tolimo balso.

– Girdžiu, kaip tu juokiesi, Pjerai, bet manęs neima juokas. Juk vaikinai atima iš manęs geriausią asistentę! – nepatenkinta mosteli ranka. – Irena būtų galėjusi šiek tiek tave pavaduoti bent laboratorijoje. Be to, Žolio toks... – ji nutyla, trukteli pečiais, ieško tinkamo žodžio. – Toks nerimtas.

Vis dėlto ji turi pripažinti, kad Frederikas Žolio, kaip ir dera, darbo imasi rimtai.

– Darbštumu nenusileidžia Irenai, tas tiesa, – murma moteris. – Ir entuziazmo, ir genialių minčių jam netrūksta, – išgirdusi bažnyčios varpų skalambijimą suaimanuoja. – Nejaugi jau pusė septintos? Vargu ar pavyks jiems šįvakar baigti darbą laiku, kad suspėtų į šventę. Abejoju.

Citrinukas pakyla nuo paskutinių mirties datos skaitmenų ir nuplevėna į vakaro sutemas. Juodasis strazdas vis dar traukia vakaro giesmę ant kapinių mūro, vaikas neberypuoja. Mažutė moteris juoda skrybėlaite ir gedulo rūbais švelniai murmėdama atsisveikina, apsisuka ir žingsniuoja taku tarp kipariso ir azalijų krūmo prie išėjimo.

Eina prie vartų neskubėdama, nes be ketvirčio septintą užsisakė fiakrą, kuriuo atvažiavo į So. Tai šen, tai ten prie saviškių kapų tebestoviniuoja vienas kitas žmogus, nes po pusvalandžio saulė leis.

Labai gerai, kad jos bute Betiūno krantinėje renkasi nedaug svečių, nes didesnių susibūrimų ji nemėgsta. Bet pirmieji svečiai jau tikriausiai pasirodė. Jais pasirūpins Eva, guodžiasi, ji dėkinga jaunėlei dukrai. Eva galima pasikliauti. Visada.

Ūmai išgirsta šaukiant jos vardą.

– Labą vakarą, ponია Kiuri! – nuo prabangios kapavietės su didžiuliu marmuro angelu jai moja kažkokia moteris. – Kaip jums sekasi, ponია profesore?

Tai neseniai mirusio So miestelio burmistro našlė.

– Ar tiesa, kad Irena rytoj išteka? Margerita man ką tik pasakė!

Margerita yra jaunėlė našlės dukra. Ji įsitaisiusi ant suolo per tris žingsnius nuo tėvo kapo ir žindo neseniai gimusią mergytę. Nuo prašalaičių žvilgsnių ją slepia gėlėmis padabinta stela su marmuriniu Viktoro Hugo biustu ir kaltinė metalo tvorelė.

– Taip, – ponია Kiuri stabteli prie paminklo. – Dešimtą valandą, ketvirtojo miesto rajono rotušėje. Tik iškilmės bus nedidelės, institute daug darbo. Šį vakarą truputį pašvėsime.

Jei reikia, tai reikia, mintyse priduria.

Margerita atsargiu judesiu moja jai ir kviečia prieiti prie kūdikio. Taigi ponია Kiuri palei rašytojo paminklą eina prie suolo ir lenkiasi prie žindyvės dirstelėti į kūdikį. Margerita atsargiai atitraukia vilnonę palaidinę, kuria pridengė krūtį ir žindančios dukrelės galvutę. Rausvame kūdikio veidelyje atsispindi tikra palaima.

– Argi ji ne nuostabi? – kužda Margerita.

– O, ji nuostabi, – ponია Kiuri linksi, liūdną jos veidą nutvieskia šypsena.

Žvilgsnį patraukia ant suolo šalia jaunos motinos gulintis įrištas rankraštis „Alberto Einšteino fotoefekto dėsnis“. Poniai Kiuri žinoma ši antraštė ir turinys – Margerita buvo jos studentė Sorbonos universitete, tada ponია Kiuri globojo perspektyvios merginos mokslinius tyrimus.

– Lapkričio antrąją ginsiu daktaro disertaciją, – sako jauna motina, pamačiusi ponios Kiuri susidomėjimą.

– Žinau, – ponია Kiuri atsitiesia. – Jums pavyks, galite būti rami.

Dar kartą apžiūri antraštinį disertacijos puslapį ir prisimena Albertą Einšteiną, giminingą sielą, dvasios brolių. Kai visas pasaulis buvo atsukęs nugarą ir ją pasmerkęs, jis nuoširdžiai rūpinosi ja ir jos vaikais.

– Gaila, tėtis negalės dalyvauti, – Margerita nuliūdusi žiūri į tėvo kapą. – Iš pradžių nepritarė mano studijoms, bet pamatęs mokyklos baigimo rezultatus vėliau beprotiškai manimi didžiavosi, – tyliai juokdamasi braukia ašarą akies kamputyje.

– Mano Margerita nebūtų taip toli nuėjusi, dėl to tik jums turėtų dėkoti, ponია profesore, – burmistro našlė susijaudinusi prieina ir dėkingai žiūri į rimtą blyškų ponios Kiuri veidą. – Jei ne jūsų pačios pavyzdys, argi ji būtų ryžusis studijuoti? – padeda ranką jai ant peties. – Ar įsivaizduojate, kad esate didžiausia palaima jaunoms Prancūzijos moterims?

Ponia Kiuri nežino, ką sakyti, tik nedrąsiai šypsosi ir kvėpteli ketindama atsisveikinti.

– Mama sako tiesą, ponია profesore, – vėl įsiterpia jauna motina. – Daugybė mano kartos moterų išdrįso rinktis mokslą, nes jūs pirmoji praskynėte kelią. Visos mano pažįstamos kolegės jus dievina. Nors jums nebuvo lengva įsitvirtinti vyrijos pasaulyje, ar ne?

– Vyrijos pasaulis, – burbteli ponია Kiuri, jos veide šmėsteli anaip tol ne džiugi šypsena.

– Skaičiau, kad iš Lenkijos į Paryžių dar labai jauna atvykote studijuoti Sorbonoje, – Margeritą papildė jos motina. – Viena ir be artimųjų – turbūt iš tiesų buvo sunku.

Ponia Kiuri supranta moterų smalsumą ir bando pasakoti, kaip iš tikrųjų viskas buvo.

– Taip, – tyliai sako. – Iš tiesų buvo nelengva.

Susimąščiusi pasižiūri į miegantį kūdikį ir prisimena savo velionį vyrą. Kas ji tokia šiandien būtų, jei ne Pjeras? Jei ne jo parama lemtingais gyvenimo metais?

– Jei atvirai, žvelgdama į praeitį kartais pagalvoju, kad tai, ko pasiekiau, yra tikras stebuklas. Šiaip ar taip... – ji pasisuka į Margeritos motiną. – Šiaip ar taip, atvykusi į Paryžių ne visai viena turėjau kabintis į gyvenimą. Čia jau gyveno mano vyresnė sesuo Bronia su vyru, pirmus mėnesius galėjau pas juos apsistoti.

– Dažnai pagalvoju, kas turėjo jus padrašinti rinktis neįprastą ir sudėtingą kelią, – Margerita iš po rankovės atlanko išsitraukia siuvinėtą balto šilko nosinaitę, dukrelei iš burnos išima krūtį, nušluosto pieną nuo kūdikio lūpų ir spenelio. – Turbūt ir jūs turėjote kokį nors sektingą pavyzdį, ponია profesore, ar ne?

– Ar turėjau? – ponია Kiuri dūsaudama trukteli pečiais ir atrodo kiek sutrikusi, nes tikrai nesitikėjo tokių klausimų. – Turbūt tai buvo mano pirmosios mokyklos viršininkė, ponია Sikorska. Na, ir mano draugė Jadvyga, nuo aštuoniolikos įsitraukusi į kovą už moterų teises. Žinoma, ir teta Marija Rogovska. Ji buvo kitočia nei mano vaikystės laikų moterys. Mūvėjo kelnes, rūkė papirosus ir vietoj puodų ir vaikų auginimo sumanė įsteigti baldų gamyklą. Taip, būtent jos pavyzdys turbūt mane įkvėpė svajoti apie gamtos mokslininkės karjerą.

– Svajoti ir svajonę įgyvendinti – du skirtingi dalykai, – sako Margeritos motina. Paima miegantį kūdikį iš dukros glėbio, kad jauna motina galėtų suskleisti suknelę ir susisagstyti palaidinukę.

– Jūs teisi, ponია. Svajonėms pakanka užsidedimo, pavyzdžių ir geros vaizduotės, bet siekti išsvajoto tikslo būtina sutelkti visas jėgas ir ryžtą. Štai ką pasakysiu – kai atsigrėžiu į praeitį, kartais pati savęs nesuprantu...

Trumpam nuščiūva žiūrėdama į šilko nosinaitę, kurią Margerita išskleidė ant kelių ketindama ją sulankstyti, ir regi joje išsiuvinėtą mandalą iš susivijusių neužmirštuolių. Nežmoniškai susijaudina staiga atpažinusi mėlynas gėlytes, jai atrodo, tarsi prieš akis vertūsi kažkoks langas, langas į kitą gyvenimą, į kitus laikus.

– Ar galėčiau iš arčiau pasižiūrėti? – tiesia ranką prie nosinaitės, ir jaunoji moteris ją paduoda.

Ponios Kiuri pirštai čiupinėja šilką, apžiūrinėja tobulai išsiuvinėtus mėlynus žiedelius.

– Neužmirštuolės ant balto šilko, – murma kraipydama galvą, tarsi netikėdama tuo, ką regi.

Ir tai, ką ji regi, nėra vien jaunos moters šilko nosinaitė – iš prisiminimų gelmių vienas po kito išnyra paveikslai: mokyklos klasė, sesuo Helena, draugė Kazia, uniformuotas žmogus, mokytoja panelė Tupalska.

– Nosinaitę išsiuvinėjo mano jauniausia sesuo ir padovanojo man dukters gimimo proga, – Margerita paima nuo suolo daktaro disertaciją. – Nagi, ponia profesore, prisėskite prie mūsų, ateikit. Džiaugiuosi jus matydama.

Ponia Kiuri sėdasi šalia buvusios studentės laikydama rankoje nosinę, panirusi į prisiminimus. Margeritos motina su miegančiu kūdikiu glėbyje sėdasi šalia dukters.

– Dovanokit, – atsidūsta ponia Kiuri, – bet ši nosinė man primena vaikystę Varšuvoje, konkrečiau – mokyklos laikus.

– Papasakokite, ponia, – maldauja Margerita. – Papasakokite mums apie mokyklos laikus, mokyklos viršininkę, narsiąją tetą Mariją ir kaip jums pavyko įgyvendinti savo svajonę. Labai prašome.

Ponia Kiuri pasižiūri tai į vieną, tai į kitą moterį, kiek sutrinka matydama jų veiduose susižavėjimą ir užuojautą, ji nežino, kaip elgtis. Išmoko nekreipti dėmesio į žmonių žavėjimąsi ir užuojautą. Be to, jai visada sunku šnekėti apie asmeninius dalykus.

– Juk mes visi turime savas istorijas, – pagaliau pradeda nenuleisdama akių nuo išsiuvinėtos šilko nosinės. – Ar jos ištis tokios svarbios, kaip kartais norėtume?

– Patikėkite, ponia profesore! – Margeritos akys ūmai blyksneli, jose spindi ryžtas, kone maldavimas, ji rodo į kūdikį ant

savo motinos rankų. – Mano istorija net mano mažajai dukrai yra svarbi! Jei ne jūs, ponია profesore, šio kūdikio motinos istorija būtų kitokia. Argi būčiau studijavusi, jei ne jūs? – ji pakelia nuo suolo rankraštį „Alberto Einšteino fotoefekto dėsnis“. – Argi būčiau parašiusi šį daktaro darbą, jei ne jūs?

Ponia Kiuri nesumoja, ką atsakyti. Staiga priešais akis regi tetą Mariją, bebaimę moterį berniokiška išvaizda, akimirką net užuodžia jos papirosų dūmus. Tada abiem rankomis atsargiai suima siuvinėtą nosinę nelyg kokį trapų daiktą, kilsteli ir regi stovinčias savo motiną ir vyresnę Zofiją – taip aiškiai, tarsi tai būtų vakar.

– Jūs teisi, Margerita, žmonių gyvenimo istorijos panašios į molekules: šilumos paveiktos ima judėti ir išjudina aplinkines molekules. Jei kito žmogaus istorija sušildo tave ir išjudina, galimas daktas, kad tavo paties istorija pasisuks kita, nauja kryptimi.

Ji gražina šilko nosinę buvusiai studentei.

– Margerita, pamačiusi šią dailią nosinę staiga be galo susijaudinau. Kadaisė tokią pačią motina gavo iš mano sesers Helenos, – ponios Kiuri akys sudrėksta, blyškiame veide šmėsteli svajinga išraiška. – Ji šaukdavo mane Manios vardu, – toliau kalba sušvelnėjusiu balsu. – Visi šeimynykščiai vadino mane Mania, – ji nuleidžia galvą. – Žinot, tie mėlyni žiedeliai ant balto šilko man priminė ne tik motiną. Jie netikėtai gražino mane į mokyklos laikų klasę.

– Turbūt pagalvojote apie įsimintiną tų laikų įvykį, ponía profesore? – klausia burmistro našlė.

– Taigi, apie vieną konkrečią pamoką, – ponía Kiuri atsilošia, suneria ant kelių rankas ir žiūri į gėlių puokštę, kurią Margeritos motina kaip tik stato į varinę vazą ant vyro kapo. Su šermukšnio šakelėmis ir baltomis chrizantemomis. – Turbūt tai nutiko trečiais ar ketvirtais mokslo metais.

Regis, iš vieno stambaus žiedo jai šypsosi blyškus motinos veidas. Ji atsidūsta kovodama su grauduliu, kuris dažnai apninka prisiminus motiną, dar kartą giliai kvėpteli ir ima pasakoti:

– Matot, ponios, mano tėvai buvo mokytojai, tad tapti kuo kitu, o ne mokytoja, ilgą laiką man net į galvą nebūtų atėję. Manau, jau tada, sėdėdama toje klasėje kartu su seserimi, kuri ant balto šilko nosinės siuvinėjo našlaites, norėjau būti mokytoja. Kaip ir sesuo Helena, kurią vis dar vadinu Helia.

– Profesore, taigi ir tapote mokytoja, – Margerita pasilenkia arčiau ir paliečia jai petį. – Jūs tapote mano mokytoja.

– Iš tiesų, – ponia Kiuri šypteli, tarsi išgirdusi džiugią naujieną, ir kalba toliau: – Taigi, ponios, užaugau rusų valdomoje Lenkijos dalyje. Ten moterys apie aukštesnį išsilavinimą tegalėjo svajoti. Mums, lenkams, mokykloje buvo draudžiama bendrauti gimtąja kalba. Šiukštu mokytojui ar mokytojai vesti pamoką lenkų kalba! Daugelis, išdrįsusių sulaužyti griežtą įsaką, turėjo geriausius gyvenimo metus atvargti Sibire...

Ivanovas

Varšuva, 1875 m. žiema

Tupcia pasakojo, o dvidešimt mergaičių klausėsi bijodamos praleisti bent vieną žodelį. Iš tikrųjų Tupcia buvo panelė Tupalska, bet savo mokytojai mergaitės sugalvojo pravardę. Tupcia pasakojo lenkiškai. Apie Lenkijos karalius, karo vadus, lenkų pergalės, sukilimus.

Mania žiūrėjo į katedroje stovinčią nedidelę apkūnią atšiaurokos išvaizdos plačiaveidę moterį. Gerte gėrė kiekvieną žodį, nes Tupcios istorijos pamokos jai patiko net labiau nei matematikos. Kartais mokytoja linktelėdavo kuriai nors mokinei ir užduodavo klausimą. Ši atsistodavo ir atsakydavo lenkiškai.

Anapus aukštų langų bolavo apsnigtas Saksonijos sodas, balti medžiai, takai ir pievos. Čia glaudėsi privati Varšuvos mokyklėlė; apie dvidešimt moksleivių klausėsi pasakojimo apie Lenkijos istoriją. Viešpatavo visiška tylą. Mokinės su mokytoja buvo tarsi sąmokslininkės, nes šnekėjosi lenkų kalba, negana to – Lenkijos istorijos temomis.

Tupcia nulipo nuo pakylės ir ant lentos užrašė lenkų karaliaus vardą. Mania žiūrėjo į sniego pūgą už lango, ir akyse jai vėl šmėstelėjo motinos paveikslas. Pirmą mintis atsibudus ir paskutinė prieš miegą būdavo apie *motiną*.

Motinos namie nebuvo. Jau keli mėnesiai jos nėra. Nicoje ji gydos ligą, kurios pavadinimo Maniai niekas nesako. Kad ir kaip lauzė galvą mėgindama atspėti motinos negalią, ji taip ir liko didelė mįslė. Tėvas nusprendė, kad į Prancūziją mamą lydės vyriausia dukra – nebus taip liūdna vienai.

Maniai trūko ir vienos, ir kitos. Kartais taip ilgėdavosi abiejų, kad net širdį gniauždavo ir spausdavo ašaras.

Manios mintys nuo paslaptinga liga sergančios motinos nukriėjo prie draugės Kazios motinos – šįryt, kai lydėjo dukrą į mokyklą, moteris atsiveikindama apkabino ją ant mokyklos laiptų ir pabučiavo.

Tas reginys nuliūdino Manią. Nes motina negali jos lydėti į mokyklą? Gal ir dėl to. Bet pirmiausia todėl, kad motina nė karto jos neapkabino ir nepabučiavo. Šiaip ar taip, neprisiminė, kad motina būtų kada nors ją apkabinusi ir bučiavusi. Užtat teta Liucia, tėvo sesuo, dažnai padedanti ruošti namuose, kitokia – ji bučiuodavo ir apglėbdavo ne tik Manią, bet ir visus vaikus.

Sėdėdama prie lango trečioje eilėje matė seserį Heleną, įsitačiusią vidurinėje eilėje, pačiame priekyje, šalia pabučiuotos Kazios. Juk ir Helia turėjo atkreipti dėmesį į švelnų motinos ir dukters apsikabinimą, nes į mokyklą draugės atėjo kartu. Ar šis reginys ir ją nuliūdino?

Helios su Kazia kasos, kaip ir visų bendraklasių, buvo kietai supintos, abi vilkėjo vienodas tamsiai mėlynas mokyklinės uniformas su blankiomis metalinėmis sagomis. Kazia ir Helia už Manią buvo metais vyresnės, daugelis mergaičių klasėje už Manią net dvejis metais vyresnės. Nors Maniai nebuvo nė aštuonerių, ją laikė klasės pirmūne. Jai sekėsi matematika, istorija, kiti dalykai. Kartais ji tuo didžiudavosi, bet dažniau jausdavosi nesmagiai, net nemaloniai, nes kai kurios bendraklasės dėl to pykdavo.

– Žinoma, mama mus bučiuoja! – tvirtino Helia, kai kartą Mania jos paklausė. – Ką čia išsigalvoji?! Tik mama šiuo metu truputį negaluoja.

Bet tai netiesa. Motina nė karto Manios nepabučiavo. Ir ji negaluoja ne truputį, o visai rimtai. Kitaip nebūtų kone metus gyvensi Prancūzijoje prie jūros. Ten ji gydosi, aiškino tėvas. Motina gydosi jau antrą kartą. Tėvui tai kainuoja daug pinigų. O Maniai – ašarų.

Tolimoje Nicoje motinai, ko gero, kasdien reikia vyriausios dukros Zofijos pagalbos – turbūt kad nesijaustų vieniša ir neliūdėtų. Maniai iš to menka paguoda. Ji dievino ir mylėjo vyriausią seserį, kaip kiti myli ir dievina kokią nors šventąją. Zofija bent retsykais ją apglėbdavo, bučiuodavo ir myluodavo.

– Marija Sklodovska, ką mums galėtum pasakyti apie šį lenkų valdovą? – Tupcia mostelėjo į pavardę ant lentos. Gal pastebėjo, kad Mania mintimis klajoja kitur.

Mania, kurią tikroju Marijos vardu vadindavo tik už šeimos ribų, atsistojo ir išklojo viską, ką žino: kad lenkų bajorai ir didikai 1764 metais Lenkijos karaliumi išrinko Stanislavą Augustą Poniatovskį, kad tas vyras buvo labai išsilavinęs, mėgo literatūrą ir muziką, kad norėjo įvesti tvarką Lenkijos valstybėje, bet jam nepavyko. Žinoma, visa tai ji susakė lenkiškai.

Tupcia patenkinta linktelėjo, grįžo prie katedros ir vėl paėmė knygą „Lenkijos istorija“, iš kurios mergaitėms buvo skaitomos ištraukos. Mania atsisėdo, tada mokytoja paaiškino, kad karalius Stanislavas Augustas, deja, nebuvo didelis drąsuolis.

Tuo metu suskambo mokyklos varpas.

Ūmai klasėje įsivyravo mirtina tyla. Visos sustingo ir įsitempė kaip stygos. Tupcia paleido iš rankų knygą ir staiga pakėlė galvą. Maniai užėmė kvapą, nes šiaip šiurkščių bruožų, visada rausvas mokytojos veidas staiga tapo baltas kaip sniegas.

Kodėl suskambo mokyklos varpas dar neįpusėjus pamokai?

Visos mergaitės suprato, ką tai reiškia, suprato ir Tupcia: tai ūkvedžio perspėjimas! Mokykla netrukus sulauks rusų inspektoriaus vizito!

Tada viskas ėmė klostytis žaibiškai: Tupcia sušnypstė keletą komandų, čiupo lenkų istorijos knygą, susišlavė lenkiškas knygas ir stryktelėjo nuo pakylės. Dvi mergaitės iš pirmų suolų nutrynė nuo lentos lenkų karaliaus vardą, kitos rinko nuo suolų sąsiuvinius bei knygas ir perdavė mergaitėms, sėdinčioms pirmoje eilėje netoli durų į miegamąsias patalpas. Tos viską sukrovė ant uniforminių prijuosčių ir išnešė pavojingus daiktus iš klasės į miegamuosius.

Klasėje kilo šurmulyš, visos pašėlusiai skubėjo. Cypė durų vyriai, čežėjo atstumiamos kėdės, šlamėjo drabužiai, į grindis kaukšėjo batai, ore skraidė prislopintos komandos, klapsėjo atvažiami ir užvožiami suolų dangčiai.

Mania metė ant suolo savo rankdarbį, puolė prie lango ir įsmeigė akis į sniego pūgą lauke: prie Saksonijos sodo vartų stovėjo ketvertu arklių kinkytas prašmatnus fajetonas. Jo stogas ir arklio gūnia buvo apnešti sniegu. Iš žmogaus, kurį čionai per visą Varšuvą tempė arkliai, teliko pėdos sniege, vedančios nuo vartų prie portalo laiptų. Rusų inspektorius jau seniai viduje.

Netrukus visos vėl atsisėdo į vietas. Ant pakylės Tupcia ėmė skaityti rusišką apsakymų knygą, o mergaitės susikaupusios pasilenkė prie siuvinėjimo rėmelių, siuvininių ir nėrinių, smaigstė ir traukė adatas su spalvotais siūlais.

Raudonomis ir geltonomis gėlėmis Mania siuvinėjo tamsiai pilką prikyštę, kurią ketino padovanoti Zofijai, kai ši grįš namo. Įsitempusi klausėsi vis artėjančių žingsnių ant laiptų. Netrukus išgirdo balsus, tada kažkas nepasibeldęs atplėšė duris.

Į klasę įžengė aukštas drūtas vyras. Jo kailinė kepurė ir skrandos pečiai buvo apnešti tirpstančiu sniegu. Po kailiniais vilkėjo geltonas kelnes ir mėlyną švarką su auksu blizgančiomis sagomis. Pro akinių stiklus su paausiuotais apsodais šmižinėjo žvitrios akys.